

In 1623 kocht zij van professor Ottho Heurnius eene verzameling, welke o.a. bevatte: »Zeer veel heel zeldzame kruiden, voornamelijk uit Oost- en West-Indië, en bijna alle deze zijn stuk voor stuk door den heer Clusius beschreven, want het grootste deel daarvan wordt zelden tot ons overgevoerd.«

Voor al ook Brazilië, dat toenmaals tot onze koloniën behoorde, was rijk vertegenwoordigd. Dit was voornamelijk te danken aan Johan Maurits van Nassau die van 1637 tot 1644 landvoogd van Brazilië was, en die zeer vele zeldzame producten naar Leiden zond.

Hiermede heb ik een kort overzicht gegeven van de eerste decennien van het Indisch Natuuronderzoek vóór de groote Rumphius zijn systematischen arbeid begon.

F. C. VAN HEURN.

DE DRAAIHALS.

AAR staat hij voor me de hansworst, zooals ik hem betitelde, toen ik voor 't eerst z'n kennis maakte. Maar voor ik de(n) Lezer(es) op de hoogte breng met die kennismaking, die voor den vogel zoo tragisch eindigde, wil ik iets meedeelen uit zijn leven. Z'n familienaam is Jynx met als tweeden naam torquilla en hij hoort tot de groote familie der spechten. Onder-familie de zachtstaartspechten. De stand der teenen 2 naar voren, 2 naar achteren, maken deze verwantschap terstond uit, eveneens z'n tong, die ver uit den bek gestoken kan worden, ook kleverig is, doch niet voorzien is van weerhaakjes. De staartpennen missen dat stijve, dat zoo kenmerkend is voor de spechten. Met 't zoo goed als niet afgesleten zijn, bewijst dit, dat de staart niet dien gewichtigen dienst verricht bij de voortbewegingen, als dit 't geval is bij de spechten. Z'n pooten stellen hem in staat een tak te omklemmen, of zich tegen een stam aan te plakken, — misschien dient dan de staart hem nog tot eenigen steun — doch klauteren als de spechten kan hij niet. Z'n spitse, weinig forsche snavel doet direct vermoeden, dat hij voor timmerman niet geschikt is. In werkelijkheid maakt hij voor z'n nestbouw dan ook gebruik van oude spechtgaten, natuurlijke hopen en heeft zich blijkens de waarnemingen van den heer Wolda (zie *De Levende Natuur* XVI—17-18-19) in O. N. O. handig en gemakkelijk aangepast aan de geboden omstandigheid, door gebruik te maken van nestkastjes. En dat hij ze gaarne wil, zou kunnen blijken uit 't feit, dat 't aantal draaihalzen, dat er gebruik van maakte verviervoudigde.

Wat genoemde heer met zooveel zorg doet, verdient alle navolging. Er is groot gebrek aan woningruimte voor onze hopenbewoners. 't Vorig jaar heb ik een week lang 's morgens vroeg met zeer veel belangstelling in 't Engelsche werk bij Zwolle een strijd om een boomholte gevolgd tusschen kleine bonte-specht, blauwspecht en spreeuw. De blauwspecht behield 't veld.

Hieruit blijkt ook, dat, mits de vliegopening niet te wijd is (5 c.M. Wolda), zoodat hij voor geen vijanden te vreezen heeft, iedere boomholte hem goed genoeg is.

Voor de hand ligt, dat hij z'n voedsel meer moet zoeken op den grond en op de bladeren. Met z'n bloedverwant de specht schijnt hij de groote voorliefde voor mieren, en vooral mierenpoppen, gemeen te hebben, terwijl verder zijn menu bestaat uit keverlarven, rupsen, poppen, enz.

Reeds vroeg in 't voorjaar komt hij in onze streken. Mijn exemplaar werd gevangen in de eerste helft van April. De juiste datum is me ontschoten, doch deze verschilt niet veel met dien, welchen de heer Wolda opgeeft: $\pm$ 18 April. De vraag of hij sporadisch in ons land voorkomt, of plaatselijk, of wel, dat hij meer voorkomt dan men wel weet, zal nu de aandacht goed op hem gevestigd is, wel opgelost worden. Op een klein bestek heeft de heer Wolda 4 paartjes. Dit klopt met m'n aantekeningen, die zeggen dat hij het meest

geconstateerd is in de hooge oosthelft van ons land en in de duinen. 't Is mogelijk, dat z'n mimische kleur oorzaak is, dat hij nog wat over 't hoofd gezien wordt en z'n aangeboren traagheid, waardoor hij niet opvliegt bij een geringe storing, hem niet doet opvallen. In

Twente, waar ik heel wat vogels leerde kennen, heb ik hem nooit aangetroffen. Bijgaande penttekening geeft vrij nauwkeurig z'n figuurtekening op de veeren weer en als de beschouwer er bij denkt, dat de hoofdtoon een grijs-bruin is, dan kan hij zich z'n veerenkleed duidelijk voorstellen.

Z'n woonplaats kiest hij vooral in boschranden, kreupelhout, lichte boschjes, boomgaarden als er in de nabijheid maar open ruimten met weiden en akkers zijn, waar hij z'n voedsel kan vinden. Mei—Juni legt 't wijfje een vrij groot aantal (8-10 Wolda) stomp-ovale helderwitte eitjes, die zoo dunschelig zijn, dat er de dooier doorheen schijnt en de dop een vleeschkleur verkrijgt. Na een paar weken broeden, komen de eieren uit en de jongen worden door beide ouders gevoed. Het doet goed als men van bevoegde zijde gegronde tegenspraak hoort, omtrent een algemeen aangenomen slechte gewoonte. Zoo vond ik van deze vogels opgeteekend, dat ze absoluut geen zorg droegen voor 't schoonhouden der kinderkamer, maar hun nest meer had van een mesthoop dan van een zindelijke woning. (Van de hop is dit een feit). De foto in *D. L. N.* weerspreekt 't best deze meening. Wel zegt de heer Wolda, dat de vogel weinig werk maakt van nestbouw. Zelfs breekt hij 't opgebouwde nest van de mees af, om in de ledige ruimte, temidden van splinters, steen, stukjes glas en porselein z'n eieren te leggen, om later op den naakten bodem z'n jongen groot te brengen. Door de waarneming van den heer Wolda (zie ook de Meijere, Ornithologisch jaarboekje) is de vogel in z'n eer hersteld: hij verwijderd *wel* de secretie van z'n jongen. Na 't groot-zijn der jongen, — deze verlaten 't nest niet voor dat ze kunnen goed vliegen, — verdwijnt hij al weer, trekt naar 't Zuiden en is zwervend waargenomen in Egypte, Nubië, Oost-Soedan en Indië. Z'n eigenlijk vaderland is Midden-Europa en Azië.

Z'n geluid geeft Brehm weer als »Wie-ie-ied«, dikwijls 20 × achtereen herhaald, terwijl 't wijfje 't mannetje beantwoordt. Zit de vogel in angst, dan laat hij een sissend geluid hooren. (Ook bij stoornis, als zij zit te broeden, Wolda). De vogel is traag, niet plomp, geheel verschillend dus van z'n schuwen bloedverwant, de specht. Hij vliegt niet graag ver. Vliegt hij van boom tot boom, dan geschiedt dit altijd in een groote naar beneden bolle boog. Zoo traag de vogel is, zoo lenig is z'n hals. Trouwens z'n naam beteekent in bijna alle talen 't zelfde. Nieuwsgierig draait hij z'n kop — terwijl hij blijft zitten — op de koddigste wijze. Al doller en doller naarmate 't gevaar dreigender wordt, zonder moeite te doen, dit te ontwijken.

't Was in de eerste week van April 1911, 's middags 2 uur, dat ik kennis maakte met dezen interessanten vogel. De school gaat aan. Daar komt een jongmensch naar me toe met een vogelkooi. »Compliment van mijnheer R. en of mijnheer ook wist wat vogel dit was.« Op 't eerste gezicht, afgaand op de kleur, meende ik in de ineengedoken gestalte een geitenmelker te herkennen. Doch al spoedig merkte ik m'n vergissing: dat was geen nachtzwaluw. Maar wat dan wel? Ik nam wat tijd en stuurde 't jongmensch weg met de boodschap, dat zoo spoedig mogelijk bescheid zou volgen. 'k Stond in de hoogste klasse en daar de rooster 't eerste uur »opstel« vermeldde, kon ik niet nalaten m'n nieuwen kennis wat nader te beschouwen. 'k Maakte 't deurtje los, stak de hand in de kooi en... ik trok haar snel terug. Alleen die enkele beweging, die de vogel maakte, typeerde hem zoo, dat ik ontegenzeggelijk met den »draaihals« te maken had. Dwaze vogel toch! Geen teeken van gewone vogel-onrust, als ik hem wilde aanpakken. Een lang uitrekken van den hals, gepaard met 't opzetten van de kopveeren tot een mooi puntig kuifje, onder een herhaaldelijk langzaam, ja voornaam vooroverbuigen van zijn mooi, fijn kopje. Ziedaar 't compliment, dat hij mij maakte. Koddig! 't Deed denken aan: In de positie! Maak je compliment! De jongens vonden 't vogeltje allerleukst! Toen ik den snuiter in de hand nam, dit geschiedde geheel zonder tegenspartelen, maakte hij 't nog erger. Hij richtte zich in m'n hand recht op, onder 't maken van zulke allerleukste grimassen, dat ik me zeer goed voorstellen kan, dat minder onbevengene creaturen dan de mensch, bang voor hem worden en op de vlucht slaan. De kopveeren zoo hoog mogelijk opgezet, den hals uitgerekte tot een ontzaglijke lengte ('t leek wel elastiek), de oogen half gesloten, onder 't uitvoeren van slangachtige bewegingen, zoodat de kop eenige malen een cirkel beschreef, leek hij »wel gek«, zooals een der jongens 't uitdrukte of een »komiekeling« zooals een tweede vond. Al deze bewegingen gingen zoo

statig en werden met zooveel studie uitgevoerd, dat 't zeer wel mogelijk is, dat 't vermoeden op waarheid berust, dat de vogel deze bewegingen maakt, om z'n vijanden voor 't lapje te houden of af te schrikken. Ze zijn sprekend de mimiek van de gevreesde slang, terwijl te meer voor deze conclusie pleit, het niet de minste moeite doen om te vluchten en ook de mimitische kleur, die zeer mooi boomschors nabootst. Wat ik niet hoorde, doch andere waarnemers wel vermelden, is een sissend slangengeluid, dat de vogel maakt als hij opgewonden is. Veel inspanning schenen de bewegingen hem niet te kosten, daar hij ze onvermoeid herhaalde, zoo vaak ze van hem gevraagd werden.

Een paar lettertjes naar den vriendelijken gever waren spoedig geschreven, waarin 't verzoek hem te mogen houden, om hem weer de vrijheid te geven, daar 't een nuttige vogel was. Doch 't zou anders loopen!

Bij 't ter hand stellen was me erbij verteld, dat 't diertje des morgens gevangen was in een oliemolen »de Aloë«, die staat buiten de stad aan de Nieuwe Vecht. Sedert den vorigen dag was hij dus zonder voedsel geweest. Z'n maag zou dus wel naar iets verlangen! Maar wat te schaffen? Ik had nog een paar wormpjes voor m'n aquariumdieren! Nauwelijks zag hij er een kronkelen of hij pikte er op en spoedig was hij verdwenen. Z'n lange tong deed hierbij absoluut geen dienst. Om 4 uur nam ik hem mee om de »Jan Klaassen« te laten zien aan vriend Engels, en om hem daar te laten vliegen. Z'n acrobatische nektoeren vertoonde hij ook hier zonder einde. Toen ik hem echter wilde laten vliegen weigerde hij eerst. Eindelijk vloog hij een M. of 10, maar kwam toen op den grond terecht. Er zat niets anders op, dan dat ik hem mee naar huis nam. Daar deed ik hem in een bakje (een geschikte kooi had ik niet bij de hand) en... deed er nog een paar regenwormen in. Ik zette hem op een stil plaatsje in afwachting of de nacht hem zoo zou opmonteren, dat hij wegvliegen kon. Voor 'k naar bed ging keek ik nog eens naar den gast, en..... hij lag dood! Een tragedie! Een worm stak half uit zijn bek! Was hij gestikt in 't voor hem ongewoon groote voedsel, dat hij niet verkleinen kon? Of stierf hij aan de gevolgen van z'n avontuurlijken tocht bij nacht in den molen? 't Is niet te zeggen. Bij 't openen vond de heer Engels geen blessuur. Nu prijkt hij in m'n verzameling als een voor ons land zeldzame broedvogel. Toegegeven dat hij in de Oostelijke provincies 't meest voorkomt, wil 't me toch voorkomen, dat dit »meest« voor Overijssel nog zeer zeldzaam is. Nog nooit heb ik den vogel in m'n jeugd op onze zwerftochten gezien. Toch maakten we in dien tijd, kennis met veel »zeldzaams«. Een vogel bijna even groote rariteit en even typisch in z'n gewoonten, de hop, leerde ik als jongen wel kennen. Wanneer deze vogel gevaar ziet, bijv. in een roofvogel, dan maakt hij een dergelijke afwerende mimiek. Hij gaat op den grond liggen, als een hoopje bruine bladeren en tracht zich ook door eigenaardige bewegingen onkenbaar te maken, of z'n belager vrees aan te jagen.

Dit opstel was reeds geschreven vóór de heer Wolda zijn artikel schreef in de Lev. Nat. Toen de Redactie mij verzocht, het op kwestieuze punten te willen herzien, na de goed gedocumenteerde opgaven van dezen, was ik natuurlijk terstond bereid hieraan te voldoen. De heer Wolda zal hem wel nader betrekken in z'n waarnemingen in O.N.O. en we zullen dus wel meer interessants van hem hooren.

Zwolle.

B. G. RUTTINK.

